

40. szám 1869. Okt. 7.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ-TULAJDONOS:
 AZ „ATHENAEUM”
 IRÓD. ÉS NYOMDAI R. TÁRSULAT.

A képeket kitűnőbb művészeink rajzolják s metszi RUSZ K.

Előfizetési feltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 8 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
 a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
 levelekben intézendők.

PEST, 1869.

NYOMATOTT „AZ ATHENAEUM”
 (BEMLÓTT MIHÁLY GUSZTÁV-FÉLÉ)
 NYOMDÁBAN.

TARTALOM.

Cikkek: „Greguss Gyula. — „A játszótársak.“ *Imrei Jánostól.* — „Apa Mihály uram és az udvarhelyi barátok.“ (Történelmi rajz. *Deák Farkastól.* — „Egy boszorkányper a XVIII-ik század elején.“ Közli: *Lávay Jenő.* — „Fiume környékéről.“ — „Pompeji utolsó napjai.“ — „A párisi nőfogház.“ P. J.-től. — „Adalék II. Apafi Mihály történetéhez.“ Közli: Sz. S. — „Egy hét története.“ *Vadnay Károlytól.* — „Vegyes közlemények.“ — „Irodalom.“ „Szer-

kesztői üzenetek.“ — „A kiadó-hivatal üzenetei, — „Ujdonságok.“

Képek: Greguss Gyula. — A Római szobrok és domborművek a tersati várban, Fiume mellett. (Gracheg rajza.) — Bonaparte Napoleon marengói emlékoszlója a tersati várban. — Tersat, Fiume mellett, a Frangepánok ősvára. (Gracheg rajza.) — Pompéji utolsó napjaiból.

Irodalom,

— (A *Csengery Antal* által szerkesztett „*Budapesti Szemle*“) ez idei ötödik füzeté most jelent meg. Tartalma: Keleti Turkesztán, vagy a kínai tatárság, Vámbérytől; Codificatio, Barsi Józseftől; Japán és népe, Hunfalvy Jánostól; Ferenc osztr. császár és magyar király erdélyi utja, gr. Teleky Domokostól; Irodalmi szemle; Kisfaludy-társaság. E füzet tartalmából is láthatni, hogy az nemcsak tudományos becsei, de különösen érdekes is. Egészévi folyamára 10 frtjával előfizetheti Ráth Mór könyvkereskedésében.

— (Vérsesi Arnold igen tehetséges novellairónktól) „A dicőség tengeréből“ címmel egy kötetnyi beszély jelent meg Ráthnál. E beszélyek tárgyai a forradalom idejéből merítvék. A csinos kiállítású könyv ára 1 frt.

— (Naptárak). Heckenast Gusztáv kiadásában nagy számban jelentek meg naptárak a jövő évre, melyek közül tetszés

szerint válogathatni. Címeiket s árukat ide jegyezzük: *István bécsi naptár*, 50 kr.; *Protestans képes naptár*, 50 kr.; *Falusi gazda naptár*, 80 kr.; *Lidérc naptár* (e silányságot nem ajánljuk), 60 kr.; *Honvéd naptár* 60 kr.; *Népszászó naptár* 40 kr.; *Nők naptár*, 60 kr.; *Jó barát nagy képes naptár* 1 frt; *Magyar család naptár*, 60 kr.; A magyar nép naptára 25 kr.; *Kis nemzeti képes naptár* 20 kr.; *Kis gazdák naptár* 30 kr.; *Első magyar katonai naptár* 60 kr.; *Országgyűlési naptár* 60 kr.; *Borszati naptár*, 80 kr.; *Balpárti naptár*, 50 kr.; *Neveünk! humorisztikus naptár* 40 kr.

— (Tompa Mihály magasztos ihlettel írt „*Olajág*“) című, nők számára való, acélmetszettel díszített imakönyv Heckenastnál most jelent meg 2-dik kiadásban, ára 1 frt 40 kr.

— (Gyürky Antaltól a szöbődésma-váltásra) vonatkozólag egy füzet jelent meg. (80 kr.)

Szerkesztői üzenetek.

— *Gyulafehérvárt*: St. Ö.-nek. Ez tárgyánál fogva valószínűleg már a jövő évre marad, midőn időszertűből lesz.

— *M.-Vásárhelyt*: D. B. E tárgyáról minden természetani könyv is értekezik. Egyébiránt látatlanban nem szólhatunk rólok.

— *Pesten*: P. S.-nek. Szívesen várjuk az ajánlottat is.

— *L.-Patonán*: L.-nek. Nem közöljük.

— *Győrre*; P. D.-nek. Valóban kedves meglepetést okozott ön nekünk küldeményével, mely becses kiegészítő részül szolgál azonkori gyűjteményünkben. A „*Panasz*“ csakugyan a kérdéses költőtől eredt s eléggé ismeretes. Az ajánlatot szívesen fogadjuk s az utolsó kérdésre megvan a válasz 39-dik számunkban.

— *Sárvárra*: Sz. M.-nek. Olyasokat nem közlünk.

— *N.-Kőrösrre*: Sz. F.-nek. Ha terünk engedni, föl vesszük.

— *Pesten*: K. F.-nek. Önnek talán szívosságot tennének versei közlésével, azonban az olvasók rovására.

— „*Mars*“-ról meg fog jelenni a cikk. A régiebb rajz magyarázatát még nem kaptuk s a most küldött eredetiekéit sem, melyek egyikére az sincs följegyezve: mit ábrázol. Így számunkra teljesen használhatlanok.

A kiadóhivatal üzenetei.

— *Oroszádra*: B. M. urnőnek. A felküldött összeg a két lapba való hirdetés díját sem fedezhetvén, a hirdetés csak a P. Naplóban jelent meg, s ez 1 frt 35 krba kerülvén, a lapunk évnegyedes előfizetési árához, a csomagolási díjjal együtt, még 15 kr van kiegészíteni való.

Ujdonságok.

* (Egy fiatal magyar művész külföldön). Munkácsy Mihály, kitől lapunk több szép életképet és illusztrációt közölt, s ki jelenleg Düsseldorfban tanul a jeles Knaustól, máris igen szép elismerésekkel találkozik Kőzelebb is oly jelét tapasztalhatta ennek, melyet itthon magyar művész nem igen tapasztal. Munkácsy épen egy magyar életképen dolgozott, mely egy siralomházi jelenetet ábrázol, midőn egy angol utazó lépett be hozzá, hogy megtekintse festményeit. E műbarát Mesonier-től, Doubinytől, e két világhírű művésztől; Bretontól, Moreautól, Kabaneltól, Knaustól, Achenbachtól, Voitier-től, szóval mind a legjelesb festésektől vásárolt képeket, s ezek után Munkácsytól is óhajtott egyet képtárába. Sokáig nézte a munka alatt levő művet, míg végre árát kérdezte. A fiatal festő tréfából 10,000 frankra szabta, s csak akkor bántult el, midőn látogatója tárcájába nyul, és 100 tallér előleget ad azzal a megjegyzéssel, hogy másnap Párisba uta-

zik, honnan még 200 tallér előleget fog küldeni, s az egész 10,000 frankot megkapja, mihelyt a képet elkészíti. Az egész kissé regényesnek tetszik, hanem igaz. De sajnáljuk, hogy a „*Siralomházat*“ a magyar közönségnek nem lesz alkalma látni, mert festője Párisba küldi, hol a műkiállításban teszi szemlére tulajdonosa, azután hazaviszi.

* (A nemzeti muzeum képtárát) egészen ujra rendezik. Az eddig külön rendezett Pyrker-képtár nem lesz többé külön termekben, hanem annak becses festményeit a megfelelő iskolák szerint az általános képtár művei közé osztják be, s így a szemle sokkal könnyebb leendő. A képtár rendezése körül Ligeti Antal, jeles tájfestészünk, s képtári felügyelő, igen buzgón fáradozik.

* („Az 1836-ban elfogott országgyűlési ifjak felség sértési pere“) című cikksorozatunk kiegészítő részül mult számunkban közlök Békésmegyének ez ügyben alkori fölszólalását, mely alá köz-

Ötödik évi folyam.

40. szám.

Pest, 1869. Október 7-én.

Greguss Gyula.

Egy derék magyar író-család veszté el a mult szeptember hó 5-dikén egyik, munkássága délpontján, tettereje teljében levő tagját, Greguss Gyulát, kinek halála irodalmunkra nézve kettős veszteség, mert egyrészt a tudomány, másrészt a szépirodalom gyászolja benne egyik ép oly igénytelen, mint a mily kitartóan munkás tagját.

Greguss Gyula 1829. dec. 3-ikán Eperjesen, akkor fejlődő nemzeti irodalmunk Weimarjában, született. Iskoláit Pozsonyban kezdte, s atyja halála után Rozsnyón folytatta, a bölcsészetet pedig a pozsonyi lyceumban végezte.

Atyja, Greguss Mihály, kitünő műveltségű lutheránus lelkész, tanár és maga is író vala, és mint ilyen, az első rendszeres aethetikai tankönyv szerzője; ki fiainak nagy kincset: alapos és tudományos neveltetést hagyott örökül.

Nagyatyja is, Farkas András rozsnyói tanár, irt egy syntaxist, melyet negyedfél századnál tovább irányadóul tekintettek iskoláinkban.

Greguss Ágostot, az itészt, publicistát és számos külföldi népdal fordítóját, ismeri minden olvasó. A második szülött Gr. Gyula volt, ki tanulmányainak sikeres folytatása közben, midőn a veszélyben levő hazát 1848-ban segélyül jaidult fel, mint jogász a honvédsereg zászlója alá állott s a tüzéségnél végig küzdötte az egész szabadságharcot. A harmadszülött Greguss János, a festészeti pályára lépett s több kedves tájképét lapunkból is ismeri a közönség. A család nőtagja: Lí-

Greguss Gyula.

via, néhány évvel ezelőtt ment férjhez ifju statisztikus tudósunk s jelenlegi miniszteri tanácsoshoz Keleti Károlyhoz.

Greguss Gyula szabadságharcunk gyá-

szos vége után osztrák hadi fogságban hanyar-gott; de megmenekülvén, sokáig bujdosott; a besoroztatás veszélyét kikerülvén, jogászi pályáját a polyteknikaival váltotta föl s tanulmányait Bécsben folytatta és fejezte be. Bécsbe mentekor politikai gyanuból elfogták, de néhány hét múlva ismét szabadon bocsátották. 1856-ban jött Pestre s Hunfalvy János után ő vette át a két Leiningen unokatestvér nevelését, kiknek egyike, Armin, az Aradon kivégzett tábornok fia, most torontálme-gyei aljegyző. 1857-ben a pesti ágost. hitvallásu gimnásiumban a természettan és matematika tanára, majd ezen iskola központi igazgatója lett, s hat évig vezette e tanoda ügyeit. Ez időtől kezdve működött a tudományos irodalom terén, s itt leginkább a természettan kiművelésére von-zotta hajlama és képzettsége. „Népszerű termé-szettan“-a, „Természeti földrajz“-a és „A termé-szet képei“ című könyvei részben az iskolákban, részben a nagy olvasó közönség kezén forognak, melyek némelyikét az elismerés nem csak több kiadással, de írójukat az akademia jutalommal és taggá választással is (1864-ben) jutalmazott. Irt ő ezeken kívül még több, a természettan kö-rébe vágó értekezést is, melyek folyóiratokban elszórvá jelentek meg.

Szépirodalmunkban Camoens halhatatlan „Lu-ziáda“ című terjedelmes művének magyarra át-ültetésével szerzett magának kitünő érdemet, me-lyet a Kisfaludy-társaság is örömmel ismert el, midőn őt ezért tagjává választotta 1867-ben. A „Luziáda“ Portugal irodalmának legbecsesebb kincse volt, s e kincs most már a miénk is, ha-nem is eredetiben, de hű másában. E fordítás folyékonyágát és a versek gördülékenységét dic-sérték akkor a bírálók, a miről azonban ne-künk itt nem szabad megfeledkeznünk, az: hogy Greguss Gyula közvetlen forrásból merített, meg-

tanulván a spanyol és portugál nyelveket, csak-hogy azok legkiválóbb kincsével gazdagithassa hazája irodalmát. Egyébiránt Greguss Gyula nyu-gat-Európa valamennyi nyelvén irt és beszélt, s jeles zongorász is volt.

Greguss Gyula a mily deli, férfias alak volt külsőleg, jellemére nézve ép oly szelid, igényte-len, nyájas és szolgálatkész. Negyven éves korá-ban kellett megválnia családjától, az irodalom-tól s a közélettől, melyek mindegyikében oly de-rekasan betöltötte hivatását. Jeles férfitu volt, akár nyilvános működését, akár magán életét tekintjük; családját és testvéreit gyöngéden sze-rette, s csakhogy anyja és testvérei körében ma-radhasson, a selmeci és pozsonyi lyceumon kínál-kozott nagyobb tanszékeket sem fogadta el. Pesti tanárkodása és iskola-igazgatói működésének üdvös voltáról tanuskodik a pesti ág. hitv. gym-nasium föllendülése az ő vezérlete alatt, s e mű-ködés elismeréseül egy felől az országos tanár-egylet azon ténye, hogy őt 1866-ban másodelnö-kének választotta, másfelől pedig a pesti ág. hitv. egyház hányilatkozata, melylyel emléké-t jegyzőkönyvilag megörökitette.

A tudományos akademiánál kétszer nyerte el a hölgyek díját, „Közönséges természettan“ és „Természettani földrajz“ című munkáival. 1867-ben e tudományos testület a természettudományi „Értesítő“ szerkesztésével bizta meg.

Csak a folyó év május havában kelt össze a hölgygyel, Aranyhalmi Malvinával, kit a rokonszenv kötelékei már évek óta hozzá csatoltak. Fájdalom, ez oly későn elért családi boldogság igen rövid ideig tartott.

A Kisfaludy-társaság legközelebbi ülésében el-határozta, hogy jövő évi nagygyűlésén emléke-be-szédben fog megemlékezni az elhunyt érdemeiről.

A j á t s z ó t á r s a k.

Együtt jártak játszani a mezőre,
A pór fiu s a hercegi lányka;
Mig kicsiny a fejedelmi cédrus,
Nem tűnik föl a füzek sorába'.

Ámde gyorsan repülnek az évek;
Játék közben az idő eltellett;
Felvirult az ápolit liliumszál,
Az elárvult szegény paraj mellett.

S szólt az apja a hercegi lányhoz:
„Ma virág és kis kövecs nyujt kedvet,
Holnap gyémánt s fejedelmi szív lesz,
Mit választnod kell játékszerednek.

„Ma még játszál a pór gyermekével,
A játékban legyen még ma párod;
Holnap már a porban beszenyeneződ
Drágagyöngyös hófehér uszályod“ . . .

És a lányka szolt a pór fiuhoz :
 „Jer még egyszer a csöndes folyamhoz,
 Melynek ékes partja hajnalonként
 Annyi kedves kis nefejejeset hoz“.

„Mig te nékem koszorut fonsz, addig
 Én bokkrétát tűzök kalapodra ;
 Miként azt a szerető menyasszony
 Esküvéje napján tenni szokta“.

„Jer, menjünk el a csöndes folyamhoz,
 Habja oly szép, a vize meg tiszta“.
 — S elmentek a kék folyam partjára,
 És nem jöttek soha többé vissza. — —

Imrefi János.

Apaffy Mihály uram és az udvarhelyi barátok.

(Történeti rajz.)

I.

Az öreg Apaffy, Erdélynek tényleges utolsó fejedelme, furesa egy uraság volt; ha bántották, ijesztették, hamar zavarba jött és ilyenkor ingatag, kapkodó, ravasz, sőt kegyetlen is volt, és ha elmúlt a veszély akármilyen módon, rendesen saját ügyességének tulajdonította, süvegjét félrevágta, bal vállán egyet rántott, mentéjét meg-meghuzta, bajszán egyet pederintve s nagy szemöldökeit mozgatva nagyokat ivott, és aztán hunyorítva mosolygott. Mikor aztán az események békét hagytak s ő Fogarasba húzódva csendesen éldegélt egy pár hetet, hónapot, ilyenkor rendesen imádkozott, enyelgett a szép asszonyokkal, szorgalmasan utánlátott a kormányzás apróbb ügyeinek, suttogva szidogatta a németet és törököt egyaránt, s hangosan a pápistákat minden alkalommal.

Ilyen csendesebb természetű idő volt az 1671-ik év is, és a krónikákat forgatva, látjuk, hogy jó Apaffy uram milyen nagy gonddal hajtott végre egy peres ügyet, szemben az udvarhelyi barátokkal.

Épen jó kedvben volt a jámbor fejedelem, és Szilvási Bálint urammal csendesen borozgatott s valami fiatal magyarországi ember beszédére hallgatott.

— Beszélj fiam, beszélj ! hallgatom én a szép szót örömmel, de ne várd, hogy minden szavadra feloljék . . . Igyék kigyolmed, Szilvási uram !

— Az isten éltesse nagyságos urunkat !

— És a derek fejedelem-asszonyt ! — mondá Apaffy s itak mindketten.

— Mennyi ideig voltál tatár rabságban ? — kérde a fejedelem az ifjutól.

— Két egész évig.

— És hol fogtak meg ?

— Káta mellett, nagyságos ur, a mint atyámat védelmeztem. Szegény atyámat levágták, mert megfogni nem tudták ; többi társaink a hatvani

katonákkal elszaladtak, nekünk mindenünket elpusztítá a török, házunkat fölégeté, marháinkat pedig elrabolta. Engem azonnal a Dunához vittek s egy hajón megkötözve elszállítottak és Tergovistiában egy gazdag tatárnak adtak el ; két évig valék rabszolgája, de egyik neje kérésére szabadon bocsátott. Sok baj és nyomor között értem haza, de ott se leltem nagyobb örömet, mint szolgáságomban ; édes anyám meghalt Hatvanban, minden vagyonunk elpusztult és azok, kik a német alatt vannak, csaknem annyit szenvednek, mint a török alatt valók ; üldözi kinezva a szegény magyart mindenki, s nincs más menedék számára, mint kétségbeesett harc, vagy a gyáva elenyészés.

— Hát ki ellen akarsz harcolni, fiu ?

— Török vagy német ellen, az nekem mindegy ! akármelyiket szívesen vágom ; mind a kettő vérszerint való ellenségem.

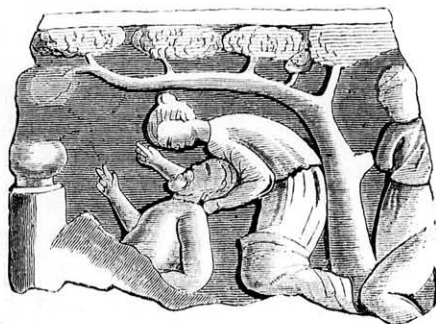
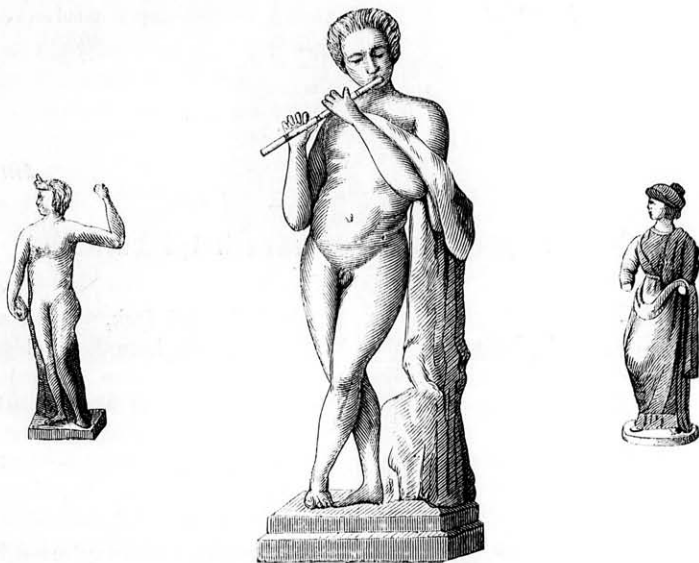
— Na, akkor csak menj tovább fiam, mert az én országotomban béke uralkodik.

— Tudom nagyságos fejedelem, és nem is akarok én itt harcolni ; de hallottam én az uraktól Kasán és Patakon, Zemplénben, Marmarosban egyaránt, hogy nagyságod készül a német ellen, s úgy hiszem, hogy itt egy bujdosó magyar lelmi fog valami jó szolgálatot addig is, míg lóra ülhet ; akkor tudom, hogy megállom a magyar becsület helyét. . . Higyjen szavaimnak, nagyságos uram, hogy odakün a felső vármegyékben örege-ifja, szegénye-gazdaga, mind innen várja szabadítását és nagyságodat második Bethlen Gábornak nevezik. . .

— Na fiu, ha kardod is olyan ügyes, mint nyelved, ugy emberem vagy ; mi is csak a neved ?

— Szilágyi István, nagyságod szolgálatjára !

— Szilágyi István ? No jó . . . csinos gyerek, jó lesz a mezei hadak közé vagy mi ? — Szilvási uram, kigyolmed csak iszik, de nem beszél ; tud-

Római szobrok és domborművek a tersati várban, Flume mellett. (Gracheg rajza.)
(Szövege a 631. oldalon.)

ja meg kigyelmed: soha se szerettem a hallgató embereket. . .

— Csak elbúsultam magam nagyságos uram, hogy mégis csak sok az, a mit a szegény magyarnak töröktől, némettől szenvedni kell és ehelyt kigondolám magamban, hogy előbb az egyikkel kell szövötközni életre-halálra, s úgy tönkre tenni a másikat; mert ha csak egyik marad, akár a török, akár a német. . .

— No s aztán? mondja csak tovább kigyelmed.

— Azzal aztán elbánunk, a hogy tetszik; vagy olyan szövetségbe élünk vele, a milyen nekünk is tetszik, vagy ha kell, egygyel könnyen meg is vivhatunk.

— Praestanter spectabilis! Nos, most melyikkel szövötközzünk?

— A törökkel, nagyságos uram, a törökkel, — suttogta Szilvási; — s ezt a fiatal ombert itt kell tartani; úgy látszik, van egy kis tanulása, tud nyelveket, még hasznát vehetjük. . .

Ő nagysága épen felelni akart, midőn a szomszéd-szoba ajtaja megnyilt s azon a méltóságteljes fejedelem-asszony belépett, kezén egy fátyolozott arcú hölgyet vezetve.

— Megengedj kedves Mihályom, ha háborgatlak, de egy kis kérése van hozzád e szegény asszonynak, a ki az itt levő török küldöttnek neje.

A fejedelem egyet emelintett süvegén s aztán intett a két hölgynek, hogy üljenek le. Az idegen nő kissé bátortalannak látszott, de azért helyet foglalt és fátyolát félre lebbenté; érdekes halvány arcú nő volt, szép fekete szemekkel és piros ajkakkal.

— Szóljon gyermekem! — mondá nyájasan a fejedelem — mit tehetünk önért?

— Nagyságos uram, én szerencsétlen székely család gyermeke vagyok; Udvarhelyt születtem s nevem Borbély Zsuzsánna. Öt év előtt, midőn egy török csapat városunkat megrohanta, édes anyámmal és hugommal török rabságba kerültünk; atyám halva maradt a város kapui előtt s csak nagyanyám maradt honn.

— És most a török küldött neje? — kérdé a fejedelem.

— Oh! nagyságos uram, ne ítéljen el engemet, tehettem-e mást, ha csak minden szabadulási reménytől meg nem akartam fosztani anyámat és hugomat. Engemet azon török tiszt testvére szeretett meg, kihez fogságba kerültünk; hogy neje lettem, édes anyámat és hugomat is megkimélték az aljassabb munkától és leveleinket haza szállították; ezekre azonban választ nem kaptunk soha, mert nagyságos uram, az én szüleim vagyonos polgárok voltak, és mi arra kértük, hogy szabja

meg váltságunk díját. A török ki is mondta, hogy fejekint 200 tallérért hazabocsát — s míg hihető volt a válasz megérkezése, addig némileg megbecsültek, de aztán hogy semmi tudósítás sem érkezett, sorsunk elhordozhatlan sulyossá változott. Nem volt mit tennem, féjhez mentem gazdánk öcséséhez, mit anynyival könnyebben tehettem, mert senkit sem szereték; szegény hugom megszeretett egy magyar fiut, kit gazdánk Tergovistiában vásárolt. (E szóra összerendezt Szilágyi, s a fejedelem és Szilvási rápillantottak.) Ők többször találkoztak a munkánál, én soha se láttam a fiut, de hugommal beszélve, tőle tudtam meg szerelmüket, s a fiu szabadulását kieszközölém.

— Az ifju nevére nem emlékszik-e?

— De igen, nagyságos uram! Szilágyi István.

— Ime, asszonyom, itt áll

maga az ifju.

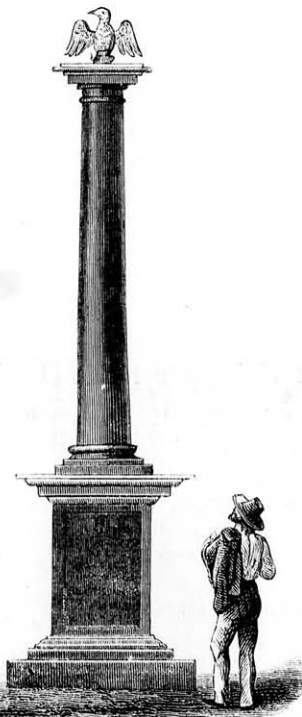
Nem irható le a hatás, midőn az ifju szemei előtt látta kedvesének eddig ismeretlen nővérét, ki neki a szabadulást eszközölte.

— Él-e még Rózsa? kérdé az ifju halkan.

— Igen uram és várja szabadulását.

— Én ígéretemhez híven, Erdélybe jöttem és. . .

— És arra az eredményre fog jutni, a mire én jutottam, — szólt közbe az ifju nő. — Nagyságos fejedelem, én magamért már nem kérek semmit, de szegény anyáért és nővéremért kérve-kérem, esedezem. . . Vagyonunk nagy veszedelembé ju-

Bonaparte Napoleon marengoi emlékoszlopa a tersati várban. (Gracheg rajza.)

(Szövege a 630. oldalon.)

tott, a pápista papok tették rá kezüket. Midőn bejöttünk, egy ügyes görögöt bízam meg Brassóban, hogy járjon végére vagyounuk állásának és nagyanyámat bírja rá, hogy édes anyámat és nővéremet váltsa ki. A görög tegnap érkezett haza és elmondá, hogy nagyanyám bánatában meghalt és mindenét a papoknak hagyta. Ezért maradtak válasz nélkül leveleink. És most csak nagyságod kegyességéhez folyamodom, hogy segítsen a szegény nyomorultakon.

— Nagyságos fejedelem! mondá Szilágyi István is kezeit összetéve.

A fejedelem jóindulatulag intett a kérőknek, hogy legyenek nyugodtan, aztán Szilvási felé fordulva szólt:

— Látja Szilvási uram, nemcsak a török és német gyötri a magyart, hanem a pápista papok is; mit gondol kegyelmed, mit kellene tenni? azokat a szegény rabokat csak ki kell váltani.

— Azt hiszem, nagyságos uram, végire kell járni a dolognak. És szokása szerint megszósódi kezdett: igaz-e, hogy az asszony beszéde szerint tetemes vagyon volt-e? igaz-e, hogy a papok kézen tartják, s ha igen, van-e hozzá igaz jussok?

— Jól mondja Szilvási uram, ezeknek mind végére kell járni, nó hiszen jaj azoknak a papoknak, ha megtudom, hogy valami roszban praktizáltak; édes ifjasszony, legyen nyugodt, a mit lehet, megteszek, rajtunk semmisen fog mulni. Köszönöm édes Annám, hogy alkalmat adtál jót tehetni — isten veletek!

A két asszony, mint jött, illendőséggel távozott is.

A fejedelem egy nagyot ivott; Szilvási Bálint poharát is megtölté, aztán bajszán egyet pereditve, az ifju elébe lépett.

— No hallo-d-e, most mutasd meg, hogy tudsz valamit, ha ügyesen végzesz, jutalmad az én jó akaratom és Rozsád szabadsága. Menj fel Udvarhelyre és tudj meg mindent erről a dologról, — aztán jőj vissza és engem mindenekről tudósíts; itt van három tallér, ezzel megjárhatod, s kapni fogsz egy derék paripát is. Isten veled fiu! Indulj!

(Folytatás következik.)

Deák Ferkas.

Egy boszorkányper a XVIII-ik század elején.

Hogy az előítéleteket nálunk még a XVIII-ik század elején sem tudták távolról sem levetkezni, hogy a babonákban, sőt boszorkányokban mennyire hittek: eléggé kiténteti az itt közölt okmány, melynek eredetije Miskolcon, Borsodme-gye levéltárában létezik.

(A Miskolcon 1717. nov. 29-én tartott törvényülésből).

„Miképen a jelenlévő Lengyel Tamásné Virág Kata, Gombos Györgyné, Kasza Sára és Tóth Istvánné Sigó Kata bűvös-bájós igrici boszorkány asszonyok nem tudatik, micsoda gonosztságtól és ördögi incselkedésektől viseltetvén, nem gondolván mindazonáltal isten s hazánk törvényével és azoknak büntetéseket félretétvén, külön-külön való helyeken, időkben s alkalmatosságokkal ördögökkel való cimborálások és mesterségek szerint, sokakat testeikben, tagjaikban elrontani, s tiszta életben foglaló ifju és öreg rendben lévő személyeket megnyergolvén, azokat ottan-ottan rongálni, gyötreni és rajtok nagy hegyeken és völgyeken nyargalólván, magokat és más terheket hordoztatni, nemkülönbén bizonyos alkalmatossággal két izben is Igricin lakó Gombos Istók nevü 18 esztendő ifju legényt keményen

és erősen bezárt istállóból bizonyos zárlyukon kiragadván, Diós-Györben és más helyeken is boszorkány mesterségek szerint hureolván; ugy a keresztesi mezőn lévő életok között is éjszakának idején, ismervén nem hozzájuk valónak lenni, az ördögök között bizonyos fertő fenekén elhagyni, és a megirt keresztesi mezőn lévő életok között elvetni, s tiz, és számok szerint 10 napig való némává tenni: más alkalmatosságokkal tokonös-bekákká válván, vondégozkodásokra nézve Duna vizét átaluszni merészlettek. Minthogy pedig az ilyen nyilvánvaló bűvös-bájós boszorkány-ságok, ördögökkel társalkodások és cimborálások (S. Stephani lib. 2-di cap. 31. 32.) hazánk bevett s mindennap continual praxisa (folytatott gyakorlat) szerint a megégetésnek büntetésével szoktanak megbüntettetni: azért én is azt kívánom, hogy ezen bűvös-bájós nyilvánvaló boszorkány asszonyok is a felebb böven megirt sok rendbeli gonosz cselekedeteikért, a praecitált (főnt idézett) törvényeknek és bevett praxis szerint másoknak rettentő és irtóztató példájára, elsöben több complex boszorkánytársaiknak és több hasonló gonosz cselekedeteknek kivallására irtóztatóképen hóhér által megkinoztatván, azután a büntetésnek helyén megégettessenek.

Producálván aziránt B) betű alatt levő inquisitionokat. r. r.

Deliberatum est: (Határozottatott:)

Mint hogy Sigó Katának a magistratus fiscusától tett bevádolása és gonosz ördöggel összesövetkezett boszorkány cselekedete nemcsak vilá-

gos tanuból, de még maga nyelve vallásából is kitetszik: Ahhoz való képest, hogy undok élete büntetlen ne maradjon, megérdemlő országunk törvénye szerint, elsőben is hóhér által megsütögettetik több boszorkánytársai kivallására, és azután elevenen megégettetik.

Közli: *Lávay Jenő.*

Fiume környékéről.

I. A tersati vár.

A magyar orvosok és természettudósoknak ez idén, szeptember első felében Fiumében tartott vándor nagygyűlése kétszeres figyelmet gerjesztett a magyar tengerparti vidék s annak fölrikötővárosa iránt. Magáról a gyűlés folyamáról s az ünnepélyekről újdonságaink rovata értesít az olvasót, a mi pedig magának Fiumének történeti multját s jelenét illeti, arról lapunk hasábjain többször, bőven és nagy szakavatottsággal irt Fiume egyik legkitünőbb polgára, és volt országgyűlési képviselője: Radich Ákos barátunk, s hizelegheztünk magunknak azzal, hogy a magyar korona ezen legszebb gyöngyének az anyaországba visszakezlezése mellett a „Hazánk s Külföld“ a legelsőik közt emelt volt harsány szót.

De nemcsak szóval ismertettük Fiume társadalmi, politikai és művészeti képét, hanem fametszvényekben is, s ha az olvasó átlapozza régebbi évfolyamainkat, meg fogja azokban találni: Fiume madártávlati nagy látképét, minden köz- és kiválóbb magán épületeivel, kikötőjével, csatornája és folyójával, szárazföldi környékével s háttérben a tengerrel; aztán a hadi tengerészet, valamint gr. Domini magán tengerészeti akademiájának rajzait; a városháza teret, közepén a fejedelem álló szobrával; a Fiume közelében levő óriási papirgyárat, a tengeren lebegő s Deák Ferenc nevére keresztelt három-árbocos kereskedelmi hajó stb. rajzát, valamint politikai kitünőségei közül az ősz Matkovich, Scarpa Iginio, Ciotta és Radics Ákos arcképeit, mely képek egy albumlapra nyomatva, a mostani nagygyűlés emlékeül is kiadattak.

Most tehát már csak Fiume környékének ismertetésére terjeszkedhetünk ki, ha ismétlésbe nem akarunk esni; a környéken pedig két vár meglátogatásában leszünk olvasóink kalauzai, mely várak mindegyike összefüggésben van hazánk történetével.

E várak elsője Tersat, a rómaiaknál Tersa-

tum, melytől hajdan Fiume Tersaticának nevezteték; Tersatnak is mondják s a mai fiumeiek olaszosan Tersattonak.

Tersat vára, a hazánk történelmében oly nevezetes és dicső szerepet játszott Frangepán-család ősi fészke, Fiuméhez közel, a Fiumára folyó völgye fölé ezer láb magasra emelkedő Karst-csucson emelkedik, Tersat helység mellett, mely nevezetes bucsujáró hely.

Tersat jelenleg a gróf Nugent-család birtoka és temetkezési helye, azon Nugent-családé, melynek egyik tagja osztrák szolgálatban először az olasz szabadság ellen harcolt 1848-ban, onnan pedig Magyarországra jött a szentesített törvények mellett fölkelte nemzet ellen kardot emelni.

A széles bekerített várhelyiségnek ma csak kis része tulajdonképeni vár, a többi kapucinusbarátoknak s magán-embereknek szolgál lakásul. A kapuval szemközt meglehetősen nagyságu templom ötlük szemünkbe, melynek külseje s belső díszítése egészen mai izlésű ugyan, de emlékei miatt ránk magyarokra nézve igen érdekes. Baloldalán például két márvány siremlék van dombornívít alakokkal, melyek az egyikén férfit, a másikan nőt ábrázolnak. A férfi sirjának fölírta ez: „Hic jacet dñs Nicolaus de Franghapanibus, Vegle, Segne, Medrusie comes.“ (Itt fekszik Frangepáni Miklós ur, Veglia, Zeng és Modrusia grófja.) — A másik sirirat ez: „Hic jacet Helisabet Petthi, consors spectabilis, magnifici dni Nicolai comitis de Franghapanibus, Vegle, Segne, Mdr comitis Z. Obiit XIII. decembris anno M. . .“ (Itt fekszik Petthi (tán Pethő?) Erzsébet, tekintetes és nagyságu Frangepáni Miklós, vegliai, zengi és modrusiai gróf hitvese. Meghalt december 13-án, ezer . . .“ (itt az évszám folytatása hiányzik.)

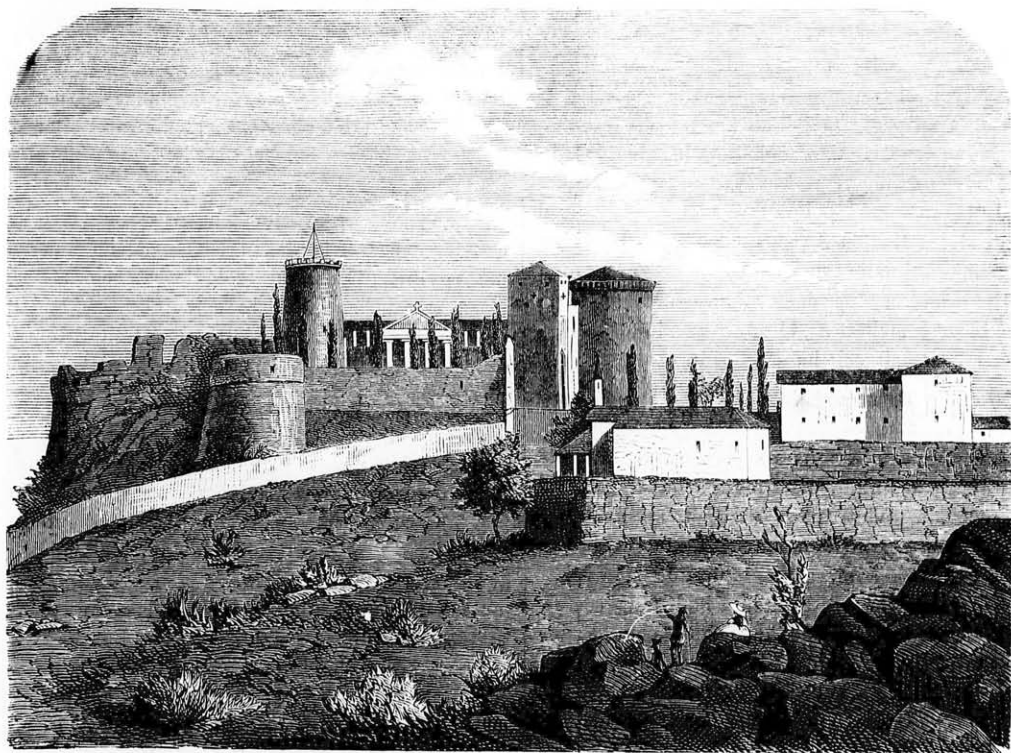
A templomban még ezeken kívül is van sok siremlék, többnyire egyházi embereké, azonban valamennyi emlék elkopott. Szembeszökő a sok fogadalmi kép is, melyet veszélyből kiszabadult,

vagy hosszú útra menő tengerészek s azok családjai ajándékoztak a templomnak, védszentjük tisztelétére.

A vár lakott részeiben érdekes régiség-gyűjtemény van elhelyezve, s ezek közt számos, Fiume vidékén vagy Herculanumban talált edény, dombor- és szobormű, melyekből néhánynak rajzát mai számunk negyedik oldalán láthatja az olvasó. A vár udvarán pedig gránitból diadaloszlop emelkedik, mely azelőtt a marengoi csatatéren I. Napoleon tisztelétére volt felállítva. Midőn Marengo több olasz tartománnyal együtt osztrák kézre került, ez onnan elcipelte a diadaloszlopot, azért azonban első Napoleont a késő világ is egyik

*Qui
A Marengo
il giorno 25. Pratile
Anno 4.
BONAPARTE
Primo console
della repubblica francese
Condutta l'armata
alla vittoria.*

A talap hátulsó lapján ezen olasz feliratot latin nyelven olvashatni, melynek értelmét körülbelül ez: „Marengo mellett, július 25-dikén (a köztársaság keletkezése óta) 4-dik évben, Bonaparte, a francia köztársaság első consulának gyakorlott vezérsege alatt született a győzelem.“

Tersat Fiume mellett, a Frangepánok ősi vára. (Gracheg rajza.)

legnagyobb hadvezérül fogja tekinteni. A diadal-oszlop talapjának előlapjára e felirat van vésvé:

A vár nyugoti oldalán egy torony áll a szirtnek a Fiumara-völgy fölé kiszögelő részén. Innen gyönyörű kilátás nyílik a vidékre.

Pempeji utolsó napjai.

Sok nemes férfi fordítá fáradságos munkáját azon régi kor fölfedezéseire, melyet *klasszikusnak* nevezünk. A görögök és rómaiak irodalmi műveinek buvárlata külön ágat képezett volt a tudományok fáján, s ennek dacára mégis csak

egyes kiválóbb művet lehete a költészet- és történetírásból napfényre hozni, míg ama régi kor mindennapi ember, ilyen társadalmi élete, otthon és kertjében, az utcán, vásártéren és utazásában, nem lépett elének eléggé tiszta képben.

Pompeji utolsó napjából.

A jelen kor éposza a regény — mely a belső és külső életet a leghívebben tükrözi vissza — nem vala ismeretes a régiek előtt. E hiányt kiegészítette a természet. Épen a legalkalmasb percben, egy századdal Krisztus születése után, midőn az érzéki gyönyöröknek művészettel élvezése napirenden volt a rómaiaknál, midőn a rabszolgaság és gladiátorság az arenákban „a kenyér és játékok“ egyik részét nyújtá, míg a műveltek hűvös, virágoktól illatos házaiban a görögök költészete hangzott a lant hangjainál: a legmervebb ellentétek ezen időszakában egy rettenetes természeti tünemény rögtön a két legvirágzóbb dél-italiai várost, Herculánumot és Pompéjít lávával temetett be, hogy ezen halotti szemföld alá rejtve maradjon tizenhét évszázadon át.

Ezen tény irtózatossá valóságához képest a legnagyobb tündérmese is csak gyermekjátéka a képzelemnek. Két népes és életvidor város, a legesekélyebb előérzet nélkül, néhány óra alatt oly teljesen el lőn temetve a világ szemelől s maga a hely is annyira eltűnik a következő nemzedékek emlékezetéből, hogy másfél évszázad után azokat valósággal újra kell fölfedezni. A Vezuv környékének azonkori lakói számára ezen hegy akkoron nem volt még intőjel; nyílt kráter nem mutatott a vulkán műhelyére, bokrok bujálkodtak a hegyorom völgyületében s csak alakja és lávás oldalai gyaníttathatták, hogy mi volt egykoron. A Vezúvat akkoron régóta kiharmvad tűzhányónak tekintették.

Az irtózatosságot elött mintegy tizenhat évvel bár óva intett a szomszéd veszedelmes voltára egy hatalmas földrengés, mely Pompéji- és Herculánumban számos épületet összeomlasztott; tizenhat év azonban hosszú idő, s ama rombolás nyomai már régen eltűntek.

Száz példában látjuk, miként lepte meg az iszonyu szerencsétlenség e két város lakóit majd munkái, majd meg mulatságai közben. Ime, ott a fórumon (a főtéren) a félig kész oszlopok, melyek soha sem lesznek befejezve; hol maradtak a munkások! A sütőkemencében ott fekszenek a kész kenyerek, de a pék nem jött elé azokat kiszedni; ezt egy más férfi vitte végbe 1700 évvel később. A mit csak azon napokból egy regény élénk rajzolhatott volna, mindazt saját szemcinkkel látjuk s mindezek alakja és színe annyira ép, mintha csak tegnap jöttek volna létre.

Olaszainknak már lapunk 1865. évfolyam 42. és 43-dik számaiban alkalmat nyújtottunk Pompéji kiásott utcáiban, köz- és magánépületeiben szemlesétát tehetni, rajzokban tüntetve föl a re-

mek műemlékeket s a régi római háziélet sokféle tárgyát.

Tudvalevő, hogy az Európaszerte nagyon olvasott angol regényíró, Bulwer, Pompéjiben tett látogatása alkalmából „Pompéji utolsó napjai“ címen egy regényt írt, mely azon kor mindennapi külső és belső életét híven tükrözi élénk vissza. E regényből van merítve képünk is, mely a legszébb és legtisztább élvezetet tünteti élénk, fenyegető háttérrel.

A „Pompéji utolsó napjai“ élénk varázsolják egy kéjelgő város tarka és pezsgő életét, melyben a caesárok által leigázott római gögösen urkodik a görög alattvalók felett, kik vagyonuk és szellemük által fölénnyben voltak, míg a hazai és idegen papok ármányai mindnyájuk fölött nem győztek. De elérkezik a katasztrófa s erre a papok „utolsó napja“ is.

Kár, hogy Bulwer ezen regénye nincs meg magyar fordításban; átültettek nyelvünkre már számtalan, ennél czerszerte selejtesb művet. Kik nem ismerik e regényt, azok számára meséjét röviden ide iktatjuk: „Bizonyos Glaukus nevű fiatal és vagyonos görög meglepedett Pompéjiben s az odaváló fiatal rómaiakkal, ingyenélőkkel, játékosokkal s ugynevezett művészekkel együtt él azon kor előkelő társaságainak élvezetei közt, míg a szép és gazdag görög Jone iránti szerelme lelke jobb részét fel nem ébreszti. Jone és bátyja: Apaccides egy Arbaces nevű egyiptomi Isis-pap befolyása alatt áll, ki Apaccidest az Isis-tiszteletré s az erkölcsletelenségnek posványába csábítja, hogy ennek hugát annál könnyebben kerithesse maga számára. A szerelemfölt és vétkes Arbaccessel szemben áll Nydia, egy vak énekesnő és görög rabszolganő, ki halálosan szerelmes Glaukusba, s kit ez Jonénak ajándékozott, hogy társalkodóné legyen. E vak leány szenvedélye dacára is megmenti Jonét a legnagyobb veszélyből, midőn ezt Arbaces erőszakkal akarja megnyerni.

E nap után történik, hogy a szerető párt s a mentő vak leányt a felkuszoruzott csolnakba látjuk szállani. A város akkoron még közvetlenül a tenger mellett feküdt, s a Sarnus, mely ma mint lomha patak vonul odább, akkor derék folyó volt s nagyobb hajókat is hordozott hátán. A Sarnuson leereszkedve vezetett ki a csolnak a tengerre, s itt találjuk a jó sorsuk által oly szorosán egymáshoz fűzötteket boldog önfeledtségben, miatt a Vezuv fölött már sötét füstfelhők tornyosulnak, melyek másnap Pompéji szemfedőjévé fognak válni. Glaukus és Jone — kéz kéz-

ben — hallgatja a vak leány énekét, ki némán viseli szereleme fájalmát szívében. A csolnak másik végében is van egy leány, ki mitsém törődik a fenyegető éggel: az egyiptomi rabszolga, ki önmagába merülve evez. Csak a fiu meg a szerezsen irányozza pillantását a füstfelfő felé, csaknem örömtelve, mint oly jelenségre, mely a mindig derült égen változatosságot hozott létre.

A szerető pár sorsát végig elmeséljük. Apacides az akkor már titkon virágozó nazarénus keresztények felekezetéhez csatlakozik s Arbacest csalása és gyalázatosága leleplezésével fenyegeti. Ez megelőzi őt, Apacidest meggyilkolja s a bűn gyanúját Glaukusra hárítja, kit büntetésül az arenába hurcolnak, hogy ott oroszlánnal viaskodva lelje halálát. Ismét a vak Nydia lesz megmentővé a legnagyobb veszélyben; elővezeti t. i. Arbacos gyilkosságának tanuit, mire az arena vérszomjas népe követeli, hogy már most ez vivjon meg az oroszlánnal. Mielőtt azonban megkezdődne a küzdelem, a Vezuv romboló elemei kitörnek, s előzönlenek mindent; halálos sietséggel igyekeznek menekülni minden élő lény a tenger felé, s még az arena oroszlánai és tigrisei is bé-

kések és félénkekké válnak. Arbacest menekvése közben egy összcsozó bálvány-szobor zuzza össze. A rémes katasztrófa festésében Bulwer az ifj. Plinius előadását követi.

Másnap reggel Itália felől egy hajó vitorlázott a görög partok felé. Glaukus, Jone és Nydia elmenekült a római földrengések és bűnök elől, hogy boldogságát szép hazájában élvezze. A közel mult kedélyrázó fáradalmai után halálíg fáradtan szunnyad a szerelmes pár egymás karja közt; csak Nydia viraszt feltékeny s reménytelen szerelmében. Azonban gyorsan határoz. Halkan esőkolja meg imádoztja homlokát, s aztán nesztelenül ereszkedik le a tenger mélyébe — sírjába. Glaukus és Jone Athénében az első keresztény községhez csatlakozik s boldogan él vallása- és szerelmében.

Igy képünk s az író költeménye minket egy kis valósággal telt történethez vezetett. A ki Pompejit mai nap meglátogatja, kedvét leli benne: annak utcáit, téreit, templomait, kertjeit és arenáit Bulwer regényének alakjaival megépíteneni.

A párisi nő-fogház.

A civilizáció több tekintetben ellentéte a természetnek; az emberek természetes lényegét mindenütt felforgatta s a civilizált elnyomást vetette nyakukba. A mint az emberiség szegény- és gazdagra oszlott: befészkelte magát a társadalomba a természetellenes létérti küzdelem; szegények és gazdagok pedig nem lettek volna, ha saját szükségleteihez képest minden ember szabadon él volna. A föld folyton megtermi azt, a mi az emberiségnek szükséges, ha minden embernek az egészhez joga van; hanem ha ebből sokan nagy részt magukhoz ragadnak mint sajátjukat, a többieknek már nélkülözést kell szenvedniök. A nélkülözéssel pedig felmerül az emberben a vágy: a sors alól, melyet igazságtalanságnak tekint, menekülni s így létre jön a lopás, család s önhaszonlesés, mint a bűnök kútjeje. Mivel a társadalom birtokait meg akarta tartani, azokat, kik a civilizáció által bélyegzett bűntényekkel harcoltak a társadalmi rend természetellenessége ellen, ártatlanokká tenni igyekezett. Mindezek kiirtása kegyetlenség és borzasztó lett volna: a civilizáció emberszeretetet hirdet, bár gyakran önzése által alkotott romok felett. Így épített tehát a társadalom azok számára, kik reá nézve veszélyesek voltak, egy saját külön világot: a fogházakat, me-

lyek a műveltség haladtával mind nagyobbak és számosabbak lettek, s melyek napjainkban egész nagy tömegét rejtik magukban a társadalomból kizaszított embereknek.

E világot a nők is lakják. Bár életüket a létérti küzdelem nem háborgatja annyira, mint a férfiakét, bár a szenvedélyek és kísértetek sokkal távolabb állanak tőlük, ez intézetekben mégis több mint felszer oly nagy mérvben van a nőnem képviselve, mint a férfi. A kényelmes élet s pipere iránti hajlama természetes ravaszságát lopás- s sikkasztásra vezeteli; a kísértésnél előtérbe lépő könnyelmű természeténél fogva egy ballépést követ el, melyet a társadalom nem tűrhet. A gazdagnak lehetnek vétkei, a nélkül, hogy a társadalom tudni akarna róluk; a szegény bűnéért, mely sokszor természetes ösztönének kifolyása, majd mindig börtönnel bünhődik.

A franciák minden finomságuk mellett — talán épen azért, mivel nagyon is civilizáltak — tekintetben sem akarják a tréfát érteni. Ők a nőket is könyörtelenül vetik börtönbe, ha egyszer a társadalmi rend láncszemeit megbolygatták s törvényeiben esorbát ejtettek, legyenek öregek vagy ifjak, szépek vagy rutak. A St-Lazare párisi nő-fogházban, hol csak az ártatlanabb bűnösök

nem hosszú ideig bűnhődnek, a kormány mindig 1400 szállást tart ezek számára készen és meg kell vallania, hogy az igényekhez képest, a törvény értelmében, nem elegendő.

Egy ily nő-börtön, mint a St.-Lazare, igen érdekes lélektani tanulmányokra nyújt alkalmat azon különössége által, melyben itt a női természetek — összehasonlítva a külvilágban szereplő látzattal — előtűnnek. A férfi az életnek akármely viszonyaiban sem igen változik; jellemét a fogságban sem cseréli ki. Hanem a nő, kinek egész lénye csak csupa csalékony látszat, azonnal más lesz, mihielyt e fátyol lehull róla és kényszerítve van lényének egész prózaiságában megjelenni. A demi-mond hölgyei, kik künn oly fényesek, oly tekintélyesek, itt szintelen jelenségként tűnnek fel. Mi mások ők most, midőn az álarc leesett róluk. És mégis egészen a nőiességben élnek, hódolva már megszokott hajlamaiknak, melyek a külvilág üzemében oly ritkán juthatnak érvényre.

A leány — mert ezek nagyobb részt mind leányok, a St.-Lazareban nevezetesen ezek képezik a túlsúlyt — igen könnyen eshetik a törvény kezeibe. Mily gyakran van kitéve egy szobaleány a kísértésnek s urnőjétől egészen egyet-mást!

A gyárban dolgozó szegény leány elvakítva a női piperevágytól, a gazdag gyárostól elvesz egy-két rőf valami kelmét, melyből valami diszitményt akar magának készíteni, a nélkül, hogy a tett pillanatában hinné, hogy bünt követ el. A demi-mond hölgye elhagyatva kedvesétől s ujat nem találva, a szükségképen beálló nélkülözést nem bírja elviselni s oly imádókat keres, kik napi szükségleteit fedezik, míg végre egy részvétlen rendőr felfedezi és ótalma alá veszi; a megrögzött nők, kik nem könnyelműségből tesznek rosszat, hanem megfontolva, nem igen könnyen engedik magukat elfogatni, míg végre őket is eléri sorsuk. Lopnak ezek a boltokban, ékszerárusoknál és divatkereskedésben, vagy pedig segédkezet nyújtanak ebben kedveseiknek, kik a társadalommal mindig hadi lábon állanak. Kik mindenkitől elhagyatva, kellemetlen helyzetbe jutottak, nem szeretik az életet s azért a törvények s társadalmi rend iránt kimondhatlan közönynyel viseltetnek, majd koldulva, majd egyet-mást lopogatva, majd ismét ide s tova csavarogva tengetik életüket; főkivánságuk abban öszpontosul, hogy vagy valami kórodába, vagy a fogházba óhajtanak bejutni, hol a lét miatti gondoktól felmentetni remélnék.

A rendőrszolgá ezeket mind elvzeti a jeruzsalmi-utrá a Citébe, mely a rendőrség legsötétebb

külsejű épülete, hol az első emelet nagy-termében mindnyájan megtanulják azon igazságot, hogy a törvény előtt mindenki egyenlő. Vannak itt bársony-, selyem- és rongyokba öltözöttek; kalapjaik s kendőik a hárs-ágy felett függenek, mely a rajta levő szalmazsákkal nappal fel van kapcsolva, éjjel pedig fekhelyül szolgál. Innen az első bíróság elé hivatnak, hol sirva vagy fecsegve, szomoruan vagy nevetve várják a történetőket, s bizonytalansággal telnek el. Itt szoktak irni kedveseik, szülőik, rokonaik vagy barátóiknak, s a rendőrség, miután a leveleket átvilágta, rendeltetésük helyére küldi. Reggel és este meglátogatja őket a „cantine,” markotányosnő, s húst, kenyeret, sajtot, bort ad el nekik. Egy rendőr végre kiszóllítja őket, s ilyenkor azt hiszik, hogy szabadságuk órája ütött, bárha lenn egy kocsiba lépnek, mely őket a St.-Lazare-be szállítja, hol ügyök kimenetelét be kell várniok.

Most a St.-Lazare a világ, melyet rövidebb, hosszabb ideig laknak, először mint vizsgálat alatti foglyok, aztán mint elítéltek. Első minőségükben nem egyenlően élnek, a mi attól függ, ki rendelkezik oly összeggel, hogy naponkinti 16 souért szobát bérelhet s maga élelmezheti magát. Ha nem, akkor többi szerencsétlen társnőivel — kik úgy, mint ő, sorsuk eldöntését várják — egy közös nagy teremben, vagy szabad óráiban az udvaron lakik, hová, hogy örömiük legyen, egy pár szál virágot is ültettek; ezek soványabb élelmezésben részesülnek, mint az elítéltek; sem fehér, sem másnemű ruhát nem kapnak; öltözékükön a gondosság és csiny, mely némelyeknél akkor is megmarad, ha pár hét telik el, míg ügyök a bíróság elé kerül, valóságos keserű gúny. Szülői-, rokonai- vagy barátóinak itt is írhat mindenki; hanem hányan vannak, kiknek nincs egyebük, mint a mi elfogatásuk pillanatában testükön volt! Hányan vannak, kiknek nincs egyebük önmaguknál! Többnyire nem párisiak, hanem a vidékről jöttek Párisba, a boldogság- és örömökről álmodozva. A St.-Lazareban mit tudnak mást teni, mint oly körülményeket és szórakozást keresni, hogy szomorú gondolataiktól megmeneküljenek, hogy az időt egymás között a mulatással éljék el?

Nincs itt hiány oly nőkben, kik — hogy úgy szóljunk — a fogság bölcsészettét tájrák ki lelkük előtt. Fialat és megöszült bűnösök, kik a fogházat bizonyos időben meglátogatják, a bánkódók szomorúságát kigunyolják, reményeiket széttepik s belbizonyítják, hogy nincs jobb valami, mintha egészen, testestől-lelkestől az ördöghöz szögöd-

nek. E vén szipirtóék, mivel a gonoszság minden nemében jártasak s így már a törvény körét is ismerik s tudják, melyik büntény von maga után rövidebb tartamu fogságot, itt igen nagy tekintélyben részesülnek; uralkodnak a fiatalabbakon s minden vizsgálat alatt levő fegyencen; adnak nekik tanácsokat, befonják, körülhálózják az ártatlanabbakat is s jövődöbeli szabadságukban magukhoz csalogatják. A szegény, ki e tanácsokat s cinikus oktatást először hallja, megadja magát; társadalmi becsületének visszaállíthatásában kételkedik s még egy utolsó könyecseppet hullat utána, azután nem gyötrődik többé kínzó gondolatával, sőt kigunyolja s elviselhető helyzetében vigaszt találva, a boszorkány tanácsait követi.

Eltaszítva a világtól, mit tegyen a falak között? Elvegyül szerencsétlen társnői közé s azt teszi, a mit ők. A nők találnak itt is multságot, melyhez a sajtáságos fogházi játékok tartoznak, kiválóan pedig a babona. A St.-Lazareban a nők és leányok számára ezer és ezer olyasmi van, miből jövőjüket jósolgatják. Nincs oly tárgy, mely boldog vagy boldogtalan sorsának jelét ne viselné magán. Erre a vénebbek oktatják a fiatalabbakat. Hisznek az álmok-, jóslatok, s a napi érzetekben. Elítéltetésük előtti napon a legkülönbélebb módokon szokták megkérdezni a sorsot. Ekkor mindent előjelnek tekintenek. A leghitelesebb jóslatot három, a lehetőségig egyenlő nagysága kenyér-golyócska eszközli, melyek mindegyikébe egy-e y papírarabka van begyurva; egyikén e a szó: „szabadság,” a másikon: „elítéltetés a kisebb,” harmadikon: „elítéltetés nagyobb büntetésre.” A három göbecset most vízzel telt pohárba dobják s a fogoly mindaddig imádságban mélyodez, míg a folyadék egy golyót fel nem oldott s a papír, mely sorsáról tudósítja, a vizen nem uszik.

Az elítélt már a háznak gyermeke; kap hertenként tiszta fehérneműt s az előírt öltözéket, facipőt, elégséges eledelt és mindent, mi az élet f. nntartására szükséges. Szabad óráikban az udvaron mulatoznak, mint valami növelde növen-

dékei. Hiuságuk megmaradt; szeretik magukat piperézni, a mint lehet. Némelyikök valóban dicsekedhetik, hogy nem régen díszes fogaton a Champs élysée-n kocsiházzal, hercegilag díszített lakása, pompás öltözéke, szolgálói és előkelő kedvese volt; a fogoly egyszerű ruhájában még boldogan álmodozik ezekről a facipőben, melyet most azon lábacskák viselnek, melyek szépségének annyi bámulója volt.

Ha fogságuk vége felé jár, ismét abban törik fejüket, hogyan tegyenek szert oly kedvesre, kinek társaságában tovább élvezzék a büntények gy. ümölcését. Erre nézve különös posta van Párisban a férfi és női fogház között. Egyik vagy másik részről valami tapasztalatdús szabadságos tolvaj megbizatik, hogy egyik fogház napi eseményeit vigye hírül a másikba. E követ például a Roquetteből egy festett virágokból álló csokrot hoz magával s elég ügyesen tudja a St.-Lazare valami vén bünösnőjének becsapásni. A csokorban három virág van s azt jelenti, hogy bizonyos meghatározott napon három jó madár szabadul ki s azokat fogják kedveseiknek tekinteni, kik e vagy ama helyen e három virágot előmutatják. A nők, kik ugyane napra várják elbocsátásukat, e virágokat nagy buzgalommal keresik.

Az ártatlanra, ki a St.-Lazareból talán a legszébb föltevésék között távozik, kilépésénél új veszély várokozik. Vannak oly gonosz számítók, kik valami szép, fiatal leányka szabadon-bocsátását csak úgy lesik; e szegényeket már a kapuban fogadják s folajánlják nekik szerelmüket. Ha visszautasítatnak, megboszulják magukat; az áldozatot üldözik s megbühödött ballépésüket épen azoknak nyilvánítják ki, kiknél ezek védelmet keresnek. Sokszor csak így kerítik hálójukba a megrémült kis galambot. Mások ismét más terv szerint működnek. Ezek a szerencsétlen bizalmát igyekeznek megnyerni, s így rosra csábítani vagy kémekül használni. E nyomorultak lesznek azután zsákmányai a titkos rendőrségnek.

P. J.

Adalék II-ik Apafi Mihály történetéhez.

A két testvérhon önállásának végnapjai sokban hasonlítanak egymáshoz. A „nagy“ Lajosok, Mátyások, Bethlenek és Rákócziak után, midőn Magyarhon fénykorát, Erdély aranykorát élte, midőn a művészet, a tudományosság és tudományos műveltség itt és ott addig nem ismert magaslatra, s az európai kultur-államokéival egy

színonalra emelkedett, gyorsan következtek az Ulászlók, II-ik Lajosok és Apafiak, kiknek nevével a visszaesést, a hanyatlást és elpusztulást azonosította a történelem.

A férfias lelkületű Bornemisza Anna már sirban nyugodott, midőn férjének, I. Apafi Mihály, Erdély indolens és báb-fejedelmének a bécsi udvarral

kötött egyezség szerint át kelle adni egyetlen fiát, a „kis Apafi Miská“-t, hogy az ott fölneveltetvén, nagykorúsításakor a fejedelemséget elfogadja s azzal egyidejűleg egy osztrák hercegnőt nőül nyerjen.

Azonban „ember tervez, isten végez!“ . . . A kis Apafi véletlenül egyszer csak Erdélyben terem, ott Bethlen Gergely leányát meglátja, megszereti, s rövid idő múlva hymen láncát fejedelemségeért és Erdély koronájáért felcserélte.

Bécsben a „leendő“ fejedelem igen *drága és feltett* egyéniség volt, kinek minden lépte nagy figyelemmel kísértetett, mert személye egy szép országgal volt egyértékű.

A nagy *vendégszeretet* (?) végre megunta a *kis Apafi* s egy szép reggelen hült helyét találták a „jól értesült“ titkos és nyilvános felügyelők. Elmenekülésének módját saját levele adja legjobban elő, mely így következik:

Cimzet: „Generoso Domino Balthasary Bydeskuti, aulae familiari nostri. Nobis grato Posonii.“

Tartalom: „Áldja meg Isten kegyelmedet.“

„Már Isten kegyelméből ideje a lovagnak behoztatni. Kegyelmed azért szép lassan, jó gondviseléssel induljon meg vélek és jöjjön el, egyenesen monvén az *rendelt szállásra, melyben nem szükség másuvá hirt venni, hanem a mint kegyelmed már tudja a dolgot, — jöjjön, — ahoz intézvén magát. Setétben jöjjön kegyelmed be; magát ne is mutassa, — mikor nekünk hirt ad is, — oly nyilván.* Hozza isten kegyelmedet! Viennae Ausztriae (Ausztriában, Bécsben) 23. januar. 1697.

Kegyelmednek jót kíván

Apafi Mihály, m. p.“

A levél egy egész iv durva papirra van írva s jelenlegi birtokosa Májláth ur Pesten.

Közl: Sz. S.

Egy hét története.

(Okt. 5.)

(V.K.) A természet erőlteti lelkiismeretét, s mivel augusztusban fanyar őszi képpel nézett ránk, most — kárpótlásul — nyári fényvel mosolyog. Mindegy! elkésett; ma már az idény utolsó sohajai hallatszanak, s a fák száraz leveleket hullatnak lábainkhoz.

Fájdalom, a tárcairó is kénytelen ez őszi fákkal tartani, s illatos virágok helyett csak száraz leveleket hinthet az olvasó elé.

Olyan egyhanguan folynak a napok, hogy ha egy gonosztevő egész családot nem irt ki Pantinban, Páris mellett, s ha a pápai urna-harc épp e napokra nem esik: akkor beszélni sincs miről. Most még a politika, e mindig hánykódó tenger is, elsimult, s a „fekete pontok“ alig látszanak a láthatár szélén. A beteg császár felgyógyult s nézi a lóversenyt; az „engesztelhetlenek“-nek legfőbb gondjuk, hogy minél jobban kiesztergályozzák phrázisaikat; a lausannei kedves ábrándozók még nem indíták meg az örök-béke harcát; a római zsinatról sem hallatszik egyéb, minthogy ezentul csak koros hölgyeknek akarják megengedni az apácák közé lépést; a spanyol trónra meg kaptak egy új jelöltet: a génuai herceget; a porosz trónörökös Bécsbe jő, megnyitni az új barátságot; Romániától is nyugodtabban alhatunk, miután kiszült, hogy Magyarországot a Tiszáig meghódítani vágyó ármádiája summa-summarum tizenötezer szál emberből áll; szóval: sem öröm, sem aggodalom, csak szélesönd; annyira, hogy a kávéházi

diplomáták bele untak a vitába, s neki adták magukat a dominónak.

Szelid, csöndes hét, megelőző némasága a közelgő viharok, melyet négyszáz férfinak jó falusi légtől megduzzadt tüdeje fog nem sokára szóban, zajban ontani az országház falai közt, mily jó, hogy időt engedsz nyugodtan lélekezni ki magunkat az interpellációk özönvize előtt!

Bezzeg, nem nyugodtak Pápán!

Ott hare volt, elszánt, küzdelmes, hosszú hare, melyben az ellenfelek nekihevülve álltak egymással szemközt. A baloldalnak épp hatvankilenc embert kellett volna elnyelnie, hogy győzzön, mert a Trefort Ágoston mérlege hatvannyolc szavazattal lett nehezebb, mint a Horn Eddé. Pesten egyre-másra fogadtak, oly kétes volt az eredmény. Trefort képzett fő és tevékeny szellem ugyan, de mióta „barbár“ hirbe hozta a megyéket: valamennyi ösmegyesta esküdt ellenségre lett. Hornnak ellenben hatalmas prófétája volt: Jókai Mór, ki Pápán félig-meddig otthon van, s majdnem oly népszerű, mint a Terézvárosban. Még a jobboldali lapok sem engedtek maguknak több reményt, mint hogy Trefort győzelme „valószínű“, míg az ellenzék „biztos“-nak hitte a magát. Két álló napig ideges táviratok röpködtek jobbra-balra, s vasárnap nem egy ember kelt föl jóval korábban csak azért, hogy hamarább tudja meg: ha vajjon megnyerte-e vagy elveszté a fogadások pezsgőjét és szivarjait?

Tizedrésznyi érdekltség milyen boldoggá tenné a népszínházat, mely most egyedül a bohózatok kacajában keresi boldogulását. Jól is teszi! Csakó szinpadí költeményéhez — „1445 és 1845.“ — melylyel e kis szinbázat megnyiták, fényesebb díszletek és magvasabb dietió kellettek volna, mint a minövel e szegény intézet most rendelkezik. Ellenben a kis bohózatokkal, melyeket egymás után ad, eléggé fel tudja vidámitani a közönséget, mely esténkint örömet nevet. Óhajtjuk, hogy estéről-estére mindig is többben nevesseken benne, mert végre e szerény falak közül is a Petöfi magyar színésze sohajt ki: „Pártolj közönség, s mi majd haladunk!“

A nemzeti szinpadon a mult napokban egy fiatal énokos vonta magára a figyelmet: Ernst Henrik, a szinház egykori buzgó primadonnájának, Kaiser Erntné aszonynak szép tehetségü és sok buzgalmú fia, ki a szini tanodában baritonistának képezte magát, hanem egy év alatt tenoristává lett.

Olvassuk néha, hogy régi képeken a felső festés alatt véletlenül becsesebbet fedeznek föl. Stoll énekemster ilyforma fölfedezést tett a fiatal Ernst Henrik hangján. Ó a bariton komolyan csengő érce alatt a tenor csillogó erére vélt akadni, s rajta is volt, hogy azt — a szini tanodai tanárok boszuságára — kibányászsza. Így történt, hogy a ki egy év előtt Luna gróf bariton-szeropét éneklé, most Zampa harsány tenor-bordalára vállalkozott.

A csoda azonban nem volt teljes, mert Ernst Henrik eddigelé nem ment át valami nagy változáson, s szerepének főleg ama részeit éneklé szépen, melyekkel akármelyik magas baritonista is teljes sikerrel küzdhet meg. Kár lenne azonban, ha e kísérlések közt hangját megrontanák, mert benne valódi szinpadí hivatást vesztenénk.

Nem csak csinos, könnyen mozgó alakkal bír ő, hanem szízzel, értelemmel s a drámaiság iránti élénk érzéssel is. Logalább néhány jelenést oly jól játszott, hogy nagyon érdemes volt megtapsolni.

Itt van most Doria asszony is, ki valaha, midőn még De-Cau Miminek hívták, régi népszinműveink egyik kedvence volt, szép hanggal, sok tüzzel, kedves, fürge alakkal. Azóta változatos carriere-t futott meg; drámai énekesnő lett belőle, szerepelt nagy külföldi szinpadokon, londoni hangversenyekben, mostpedig Frankfurtban él, mint Zademák német jellemszínész neje. Nem is szerződni jött ide, hanem látogatni, s egyszersmind bemutatni magát azoknak, kik még emlékeznek rá. Háromszor lép föl: mint „Borgia

Lucretia,“ donna Anna (a „Don Juan“-ban) és Szilágyi Erzsébetben. Megvan-e még régi csengő hangja, hévteljes előadása, élénk játéka: azt csak később fogjuk elmondhatni. Sok év mult el azóta, hogy utóljára (néhány vendégszeropben) hallottuk, s a sok év nem szokott udvarias kivételt tenni még a szép asszonyok kedvéért sem.

Hanem a jó eszmének nem ártanak az évek.

Ime, a „Mátyás király szoboremléke,“ e régi szép terv, melyre a negyvenes években sokat adakoztak, (bár korántsem eleget), ismét fölmerült. Mármaros megye hivta föl a hatóságokat ez eszme fölelevenítésére, s Pest város közgyülése bizonyára pártolni fogja. Érdeklében is áll, mert a magyar történelem régi korából egyebet sem bir felmutatni, mint néhány öhnyi ódon bástyafalat, s élelmes háziurak azt is lassankint mind beépítették. Egy nagy lovag-szobor a koronázási tér közepére! ez az, mi e pompás környeket legjobban emelné. Igen, ha volnának monumentális szobrászaink! A negyvenes években Ferenczi már elkészíté a Mátyás szobor-mintát, mely meg is jelent metszetekben; de bizony ha rá tekintünk e képekre ma: okunk van örülni, hogy pénz hiányában nem létesült.

Emlékről szólva, könnyen áttérhetünk egy emlékbeszédre, melyet *Degré Alajos* tartott a Kisfaludy-Társaság első őszi ülésén. Ó bátor és nehéz föladata vállalkozott: Kuthy Lajosról beszélt, ki egykor a társaság kitünő tagja, később pedig a hazai közvélemény elítélte volt. Ugy is beszélt róla, mint „elítéltről.“ Soha ember — nagy tehetséggel megáldva — nem lett hűtlenobb multjához, mint Kuthy, midőn a műzsa mellő a Bach-korszak szolgálatába lépett. De bár e tévedését sem menteni, sem felejteni nem lehet: szellemének meg kell adni azt, a mi illeti. *Degré* röviden, vázlatosan mondá el életének, működésének árny- és fényoldalait, megjegyyezve, hogy ő csak magát árulta el, s e tévedése oly örülség szüleménye, mely inkább szájalomra, mint megvetésre méltó. Ez engesztelő szózat illet a régi jó barát ajkára, kit az élet töle elválasztott, de a halál visszavezetöte a régi emlékekhez, midőn Kuthy még az irodalom büszkesége volt.

Nagyérdökü volt e gyülésen Gyulai Pál felolvasása „Romhányi“ címü költői elbeszéléséből, mely egy tevékeny, de hiu gavallér politikust igen szerencsésen fest, s mely mű kétségkivül költészetünk egyik kiváló nyereménye leend.

Egy fiatal nő is nagy éljoneket kapott e gyülésen. Szász Geröné szül. Pap Anna ugyanis a mult hóban, esküvője napján, megemlékezett

Toldi Ferencz szavairól, melyekkel buzdítá a menyasszonyokat, hogy éljük legboldogabb percében jusson eszükbe a szépművészeti társulat pártolása is. Hány menyegző történt február óta, midőn Toldi e szavai elhangozának, s ime, most találkoznak az első menyasszonynyal, ki megemlékezett a meleg buzdításra, s 50 aranyat kül-

dött a társaságnak, s ugyanannyit az írói segélyegyletnek.

S fognak-e beszélni ez áldozatkészségről annyit, mint arról, hogy közelébb egy grófi menyasszony csipke-öltőnye tizezer forintnál többre került?

S lesznek-e menyasszonyok többen is, kik e szép példát követni fogják.

Reméljük legalább — de ne valami nagyon!

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

Történeti naptár. *Oktober hó 8.* Riedi egyezmény. 1813.

9. Cervantes Saewedra spanyol költő született 1547. — Gróf Capo d'Istria megöletik 1821.

10. Lafontaine szül. 1759. — A macejowiceoi csata lengyelek és oroszok közt, Kosciusko elfogatik, Lengyelhon végkép földaraboltatik, „*Finis Poloniae*“ 1794. — Jellasic hadjai Bécs előtt 1848. — Salamon zsidó király a jeruzsalemi egyházat építtetni kezdi v. t. u. 3023.

11. Gr. Guyon Rikárd † 1866. — Olbers csilagász született 1758. — Az oroszok Várnát elfoglalják 1828.

12. Ziska, a husszita vezér † 1424. Columb Amerika földére lép 1492. — A törökök Egert ostromolni kezdik 1552.

13. A templariusok Franciaországban elfogatnak 1307. — Murat kivégeztetik 1815. — Canova szobrász † 1822. — Paskievitsch Erivant beveszi 1828.

14. Demosthenes † Kr. e. 322. — Seymour Johanna lefejeztetik 1537. — Penn Vilmos született 1644. — Bécsi béke 1809. — Garibaldi szövik Caprerából 1867.

15. Virgil született Kr. e. 70. — Kosciusko † 1817.

Közli: V. A.

— (*Az angol marina történetéhez.*) Az angollapok a st-jean d' acrei tengeri győzelem után igen fenhangon dicsekedtek, hogy az angolok az ő tengeri csatáikban általában igen kevés embert vesztek s mégis győztek. Példának hozták fel a st-jean d' acrei tengeri csatában elesettek számát, melynél kevesebb ember a győzők részéről soha el nem esett. Ugyanis az angolok, osztrákok és törökök csak 18, mondj: tizennyolc embert vesztek összesen, kik közt 12 angol volt; ezenkívül volt 41 sebesültjük; míg ellenben az ostromlottak 2500 embert vesztek. — Ez persze, a legfeltűnőbb példa. De hoztak fel más

példákat is; így említék, hogy lord Howe csatájában, 1794. év június 1-én, melyben 26 sorhajó vett részt, 17,000 emberrel az angolok részéről, a halottak és sebesültek száma 1078 volt. — Lord Bridport csatájában, 1795. jun. 23-án, melyben 14 sorhajó 10,000 emberrel vett részt, a halottak és sebesültek száma nem volt több 144-nél. — Lord Vincent csatájában részt vett 15 sorhajó, 10,000 emberrel; az elesettek száma 300 ra rugott. — Lord Duncan csatájában, 1797. év októberében, 16 sorhajó vett részt 8000 emberrel; a halottak és sebesültek száma 751 volt. — Lord Nelson csatájában a Nilusnál, 1798. aug. 1-én, 14 sorhajó vett részt 8000 emberrel, s elesett 895 ember. — Lord Nelson Kopenhága ostrománál, 1801. april 1. és 2-kán, melyben részt vett 11 sorhajó, 5 fregatte 17,000 emberrel, 1524 embert vesztek halottakban és sebesültekben. — Lord Nelson tralfagari hires csatájában, 1805. okt. 21-én, 27 sorhajó vett részt 17,000 emberrel, s vesztett szintén 1524 embert. — Lord Exmouth Algier ostrománál, melyben 5 sorhajó és 5 fregatte vett részt 5,000 emberrel, 818 embert vesztek holtakban és sebesültekben. St. Jean d' Acre ágyúzása alatt, 1840. év november 4-én, csak a Bellerophon sorhajó, 3½ óra lefolyása alatt, 14,033 font löport és 62,908 font ólmot és vasat lődözött a várra. Ezen jelentékeny erősség gyors bevételével igen nagy ellentétben állanak a régi időknek hosszadalmas ostromai. E várat már a kereszties-háboruk idejében ostromolta orosz-lániszivü Richárd angol király, Fülöp Ágost francia királylyal három egész éven át (1190— 1192 ig) Bonaparte (I.) Napoleon szintén 61 napig sikertelenül ostromolta 1799. évben. Mohammed Ali fia, Ibrahim pasa, 40,000 főnyi sereg élén 8 hónapi erős ostrom után, tetemes veszteséggel végre 1832. év június 2-án dadalmasan elfoglalta.

Közli: *Lávay Jenő.*

lőli tévedésből Waltherr Imre neve van téva. E cikkben *Fegy-Dénes* ur asztaloságának köszönhetjük, s a többi Waltherr Imre urénak.

* *(Esküdtársai tárgyalás)* volt e hó 4-ikén. Az „Ellenőrben” Scorpio aláírással egy cikk jelent meg, mely arról szól, hogy a déli vasút társulat ellenében a miniszterium és közlekedési államtitkár Hollán Ernő igen erélytelenül járnak el, s a fumei vasút kiépítését és hátráltatja. Ezt említi a cikk bizonyos barátságáról is, mely a déli vaspályatársulat és közlekedési miniszterium közt létezik. E cikkert mind Hollán Ernő mind a miniszterium, külön sajtópört indítottak, s miniszt. ellenében az esküdtársak Scorpiót (Csávolssky Lajos) 9 szóval három ellenében fölmentette. A Hollán Ernő pörének tárgyalása e hó 6-ikára volt kitűzve. Vádlottak Dietrich Ignátus képviselő igen szépen védelmezte.

(Az országgyűlés két házában elnökei) hivatalosan jelentik, hogy az országgyűlés okt. 16-dikán kezd meg ülését.

* *(Képviselőválasztások.)* Pápa e hó 2-ikán Tre-

fort Ágoston, jobboldalt választották meg 68 szavazati többséggel Horn Ede ellenében. — Erdélyben, Maroszákon is volt választás, s gr. Rhédey István 788, gr. Toldalagi Mihály 491, és Berecsky Sándor (baloldali) 428 szavazatot nyert, abszolút többség sehol sincs, s új választás lesz.

* *(Hajók égése)*. Bordeaux-ban m. hó 28-án egy petroleummal terhelt hajó meggyuladt, explodált s a szerze-szét szórt égő anyag igen sok hajót lángba borított. A tüzet nem lehetett eloltani, s két nap alatt 28 tengeri hajó égett el; a német hajókat, száma 14-et, megmentették. A meggyuladt petroleumot tartalmazó ládák, melyeket az áramlat tova sodort, a többi hajót is lángba borították. A tűz terjedését a szeles idő is előmozdította, s a hajókat elkülöníteni hiába igyekeztek. Még nem tudni: hány emberélet esett áldozatul. A „Temps” tizenöt kereskedelmi hajót nevez meg, melyek egészen elégték.

* *(Az Aetna kitört szeptember 28-án)*, s hatalmas lávafolyam indult meg a Bouetino-völgy felé.

Arverés

HAAS FÜLÖP ÉS FIAI

butorkelme- és szőnyeg-gyárosoknál

A mélyen tisztelt helybeli közönségnek többszörösen nyilvánított abbéli kívánságára, hogy Pesten is rendezünk butor kelmeink és szőnyegeinkre egy nyilvános arverezést, elhatároztuk, miszerint magyar-honi tisztelt vevőinknek alkalmat szerezendők, jó és solid, habár nem éppen a legutóbbi divat szerinti árunkat olcsó árakon megvásárolhatni. Itt helyben Pesten

az evangélikus iskola-épületnek

(sütő-utca, 1-ső szám alatt)

2-od emeléri tágas és szép nagy termében, egy, az 1863-ik évben rendezetthez hasonló s általános tetszéssel fogadott nagyszert, nyilvános arverezést rendezünk, egy mindennemű butor-kelmeink és lábszőnyegeink, mint asztal, ágy- és uti-terítők, függőnyegek stb.

Utolsó arverezésünk óta 6 év folyt le, mely idő alatt bécsi, ebergassingi, mittendorfi, hlinskói, bradfordi és lissonei gyáraink folytonos működésben lévén, azon helyzetben vagyunk, hogy egy kitűzött célunknak, mint a mélyen tisztelt vevőközönség kívánalmainak megfelelő mennyiségű és minőségű árukat bocsáthatunk arverés alá.

A tekintetes városi hatóság által ezen arverezés megtarthatására felhatalmazva lévén, figyelmünket főleg arra irányozzuk, hogy vállalkosaink a legsolidabb alapon nyugodjék, mívégre összes elárverezendő árucikkeinket több nappal az arverezés megkezdése előtt a nagy közönség beható megvizsgálása alá helyezük, oly formán, hogy a fent kitett arverezési helyiség már f. é. october hó 18-án megnyitattik, s 23-ikáig reggeltől 10 óráig, az arverezés napján pedig egy reggeltől 8 óráig, mint délután 2 óráig 6-ig, az árukat beható megzemléltetése végett nyitva tartatik, sőt ugyanott az összes árukat s az egyes daraboknak kiküldetési árait is magában foglaló árjegyzékek (Cataloge) állandának a közönség megzemléltetésére.

Ezen rendelkezéseink által a venni szándékozóknak alkalom nyújtatik nem csupán az áruk jószágáról minden tekintetben meggyőződést szerezni, hanem maguknak azon darabot, mely e arverezni szándékoznak már eleve ki is választani.

Magas arverezés a kiküldött biztos jelenlétében f. évi october hó 25-én veszi kezdetét, s a vasár- és ünnepnapok kivételével minden napnak reggeltől 10 óráig s 12 óráig szakadatlanul folytatatik mindaddig, míg az elárverezendő árukat el nem fogynak.

A kiküldetési, illetőleg bocsáron alól a tárgyak el nem árusítottak.

A leütött áruk azonnal átveendő, s a vételár készpénzben lefizetendő.

Megvett és kifizetett áruk többé vissza nem vétetnek.

Pesten, 1869. évi october havában.

Haas Fülöp és Fiai.

Megjelent az „Athenaeum” kiadásában:

(Pest, Barátok tere 7. sz.)

Értékes és az ausztriai magyar birodalomnak népszerű és viszonyairól különös tekintettel az 1869. III. t. cs. értelmében 1870. Január 3-án a magyar korona területén keresztyülendő népszámlálásra. Összeállította Dr. Landerer Oszkár kolozsvári kir. jogakadémiai tanár által.

Külsőben az anyai ideig elhasznált új magyar népszámláláshoz, nem elegeg ajánlhatjuk a fentebb értékesített mindazoknak, a kik a népszámlálásnak nagy horderejű országos vállalatát iránt érdekekkel viseltetnek.

As említett munka az elmélet és gyakorlat igényeinek egyaránt felel meg, a mennyiben egyrészt a népesedési viszonyoknak egyes mozzanatait tudományos ítéssel aláveszi — és másrészt a birodalomnak eddigelé kiderített népesedési tényleges számarányait a legújabb és legbiztosabb források szerint előtűnteti az okból, hogy azok az új magyar népszámlálás eredményével annak idején tanulságosan összehasonlíthatassanak.

A szakavatottsággal és szorgalommal összeállított értékeséből a szerint legkönnyebb módon merithetjük azon fogalmakat és ismereteket, a melyek egy czélirányos népszámlálás lényegének és fontosságának kellő elfogásához okvetlen szükségesek.

Ára a művek 50 kr.

Ugyanott kapható:
 Sorédi Ilma néplője. Franciaóól Tolaj István 1 ftt 50 kr.
 Bell Robert. Az arany házas. Regény Angolból fordította Szabó Richárd. Ké. kötet 2 ftt 50

A legnagyobb vászonruha-raktárban

váci-utca

„YPSILANTIHÓZ”

Pesten.

kaphatók a legolcsóbb áron a legnagyobb választékban mindennemű kész fehérneműek urak, hölgyek és gyermekek számára,

egymint:

20.000 darabnál több *férfi-nyek* rumburgi, hollandi vagy írlandi vászonból, darabja 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr, 5 ft, 5 ft 10 kr, 6 ft, 6 ft 50 kr, 7 ft, 8 ft, 10 ft, 12 ft.

10.000 darabnál több *csinos férfi-nyek*: 1000 különböző mintában 1 ft 50 kr, 1 ft 80 kr, 2 ft, 2 ft 50 kr, 3 ft.

Fehér madapolan-férfi-nyek 1 ft 50 kr, 1 ft 75 kr, 2 ft, 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft.

Férfi-gatyák vászonból magyar, fémagyar vagy francia mintára, 1 ft 75 kr, 2 ft, 2 ft 25 kr, 3 ft 50 kr, 3 ft.

Női-nyek vászonból, simák: 2 ft 25 kr, 3 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 5 ft, 6 ft, 6 ft 50 kr, 7 ft, 8 ft, 8 ft 50 kr, 9 ft, 9 ft, schweizeri és francia mustrával 4 ft, 4 ft 50 kr, 5, 6, 7, 8, 10 ft.

Női fűző-vállak (Damen Mieder) 1 ft 50 kr, 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr.

Fü-nyek vászonból, 4 éves 1 ft 80 kr, 2 ft 40 kr, 6 éves 1 ft 85 kr, 2 ft 40 kr, 8 éves 2 ft, 2 ft 45 kr, 10 éves 2 ft 10 kr, 2 ft 65 kr, 12 éves 2 ft 40 kr, 2 ft 50 kr, 3 ft 50, 14 éves 2 ft 65 kr, 3 ft 15 kr, 4 ft 20 kr, 16 évesnek 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr.

Csinos fü-nyek, négy éves 1 ft 10 kr, 1 ft 25 kr, hat éves 1 ft 25 kr, 1 ft 40 kr, nyolcos éves 1 ft 35 kr, 1 ft 55 kr, tíz éves 1 ft 60 kr, 1 ft 75 kr, tizenkét éves 1 ft 65 kr, 2 ft, tizenöt éves 1 ft 75 kr, 2 ft 10 kr, tizenhat éves 1 ft 75 kr, 2 ft 20 kr.

Mindennemű től; alsó-mellények, nadrágok, harisnyák és egyéb től ezeknek férfiak és hölgyek számára nagy választásban.

Főraktára a legjobb amerikai krinolinok mindenféle színben 2 ft, 2 ft 25 kr, 2 ft 50 kr, 3—5 ftig.

Szines alsó-szoknyák 4 ft 75 kr, 5 ft, 5 ft 50 kr, 6 ft, 7—10 ftig.

Es sok egyéb kész fehérnemű cikkek, melyekről az árjegyzék kívánatra bérmentesen elküldetik. Továbbá ajánljuk nagy raktárunkat rumburgi, hollandi és írlandi vásznakban, vége 27, 28, 30, 32, 35, 40—120 ftig. *Creaóvászon vége* 12 ft, 12 ft 50 kr, 13, 14, 15, 16, 18, 20 — 25 ftig.

Vászonzebkendők, tucatszja 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr, 5 ft, 6 ft, 7 ft, 8 ft, 9 ft, 10 ft, 20 ftig.

Törülközők, tucatszja 5 ft 50, 6 ft, 6 ft 50, 7, 8, 10, 12—20 ftig.

Szines ögyi kancócs vége 9, 10, 11, 12, 13—16 ftig.

Vászon asztalkendők, tucatszja 5 ft, 5 ft 10 kr, 6 ft 30 kr, 6 ft 60 kr, 7 ft 50 kr, 8—12 ft. *Abroszok* minden nagyságban 6 személytől 24 ig *asztali készletek* 6, 12, 18 és 24 személyre.

Nagy választás ággyterítők, piquet és tricót paplanokból, kávé és csomagekendőköl.

Mennyasszonyi készletek bevásárlásánál fehérneműnk roppantalmaza következtében helyszetben vagyunk, hogy a legnagyobb mennyiséget mindenkor készen szolgáltatjuk.

Küldeményeket minden írásvan utávvétellel még a levél érkezte napján azonnal elküldünk és csomagolást nem számítunk, ugyssintén megrendelések leghamarabb elkészítetnek.

Kollarits József és fiai

K. 845. N. 1510. H. 1349. P. 128. M. 39. U. 24. Hk. 17. Hp. 8. L. 12.

Előfizetési felhívás a

„Hazánk s a külföld”

szinesnyomású műlapokkal megjelenő s

legolcsóbb képes hetilap új évnegyedi folyamára.

Előfizetési feltételek:

Egész évre 6 ftt. | Negyedévre októbertől—decemberig . . . 1 ftt 50 kr.
 Félévre júliustól—decemberig 3 „ | „ az 1868-ki műmelléklet csomagolása külön 30 „

Szokoly Viktor,
 felelős szerkesztő.

Kiadó és tulajdonos: az „Athenaeum” társulat.
 (Pest, barátok tere 7. szám.)